

KOEN JANSSEN

90 MINUTEN OORLOG

DE EXPLOSIEVE MIX VAN
POLITIEK EN HET WK VOETBAL

2022 Prometheus Amsterdam

Voorbeschouwing

Voetbal in niemandsland

In de Vlaamse velden staat een voetbalmonument. Op een roestige, stalen sokkel van een meter hoog ligt een bol die een oude, leren voetbal voorstelt. Soms leggen mensen er kransen, sjaals of ballen omheen. Het is een mooi beeld, maar ook een aparte verschijning tussen de stille, uitgestrekte velden rond Ieper.

Dit voetbalmonument is een eerbetoon aan een van de vreemdste momenten uit de Eerste Wereldoorlog. Langs het hele westfront klommen Britten en Duitsers voorzichtig uit hun loopgraven, in de koude dagen van december 1914. Het was kerst, geen tijd om te vechten. De soldaten ontmoetten elkaar in het niemandsland tussen de loopgraven. Ze gebruikten het stilvallen van de wapens om de mannen te begroeten die ze kort daarvoor nog hadden beschoten, om sigaren en drank uit te wisselen, om gevallen kameraden te begraven. En om samen te voetballen. De soldaten traptten een bal naar elkaar, of, bij gebrek daaraan, een blikje of een ander voorwerp. Echte wedstrijden zijn er waarschijnlijk niet gespeeld, maar het blijft bijzonder. Voetbal tussen de loopgraven.

OORLOG ZONDER HET SCHIETEN

In die Vlaamse velden troffen voetbal en oorlog elkaar. Dat was zeker niet de laatste keer. Die twee fenomenen, die op het eerste gezicht ver van elkaar af lijken te staan, kwamen steeds weer met elkaar in aanraking. In sommige gevallen heel letterlijk: tijdens

de Eerste Wereldoorlog voetbalden soldaten achter de linies op oefenterreinen, in kazernes en in krijgsgevangenenkampen. Dat werd aangemoedigd door officieren, die zagen dat voetbal goed was voor het moreel en de conditie van hun manschappen. Via deze weg verspreidde de sport zich door alle rangen van de Europese legers.

Maar er zijn ook subtielere connecties tussen de twee fenomenen. George Orwell schreef in 1945 een beroemde tirade over topsport. Voetbalwedstrijden leidden volgens hem vooral tot nationalisme en vijandelijkheid. Britse fans en spelers gedroegen zich onsportief naar een team uit de Sovjet-Unie, in Spanje leidde de eerste voetbalwedstrijd meteen tot rellen en in Birma had Orwell gezien hoe supporters door rijen politie heen braken om de keeper van de tegenpartij te blesseren. Meestal wordt zijn betoog ingekort tot het zinnetje 'Football is war minus the shooting'. W.F. Hermans schreef in een van zijn boeken juist het tegenovergestelde: 'Als er meer gevoetbald zou worden, zou er nooit meer oorlog zijn.' De woorden 'Voetbal is oorlog' van Rinus Michels zijn zo'n cliché geworden dat ik ze in de rest van dit boek niet zal herhalen.

Waar komt die verbinding tussen voetbal en oorlog vandaan? Of tussen sport en politiek, in bredere zin? Ooit was internationale sport juist bedoeld als apolitieke bezigheid, waar amateurs samen zouden genieten van hun passie voor hard rennen, hoog springen en ver gooien. Op het speelveld zouden mensen van alle nationaliteiten en politieke voorkeuren elkaar accepteren en respecteren, en daarmee begrip kweken tussen de verschillende volkeren. Tenminste, dat was het romantische idee van baron Pierre de Coubertin, de geestelijk vader van de moderne Olympische Spelen. Nog altijd hamert het Internationaal Olympisch Comité (IOC) erop dat ze politiek neutraal zijn. Ook de FIFA houdt vast aan haar neutraliteit. De wereldvoetbalbond deelt regelmatig straffen uit aan spelers of bonden die zich schuldig hebben gemaakt aan politieke uitingen.

Dat de FIFA op papier neutraal is, betekent niet dat ze zich in Zürich afzijdig houden van de wereldpolitiek. Officials van de bond reizen maar al te graag naar het Witte Huis, het Kremlin of een ander paleis van de macht. Er wordt wel eens gezegd dat ze azen op de Nobelprijs voor de Vrede, en daarom oude vijanden dichter bij elkaar proberen te brengen door middel van voetbal. Japan en Zuid-Korea, die lang na de Tweede Wereldoorlog nog steeds stroeve banden hebben, werden aangemoedigd om samen het WK van 2002 te organiseren. Israël zou eens een toernooi moeten organiseren met de Verenigde Arabische Emiraten en andere Arabische landen, opperde FIFA-voorzitter Gianni Infantino. Qatar werd (tevergeefs) door hem aangespoord om aartsrivaal Saudi-Arabië te betrekken bij het WK van 2022.

DE HALVE WERELD

Over de explosieve mix tussen voetbal en politiek valt genoeg te vertellen. Wat gebeurt er als voetbal en politiek elkaar treffen, en waarom gebeurt dat zo vaak? Om daar dichter bij in de buurt te komen, richt ik me op het grootste toernooi van de grootste sport die er is: het wereldkampioenschap voetbal. Het WK bestaat sinds 1930, toen Uruguay een relatief klein, rommelig toernooitje organiseerde. Geholpen door de opkomst van de televisie groeide dat toernooitje uit tot een gigantisch sportfestival, met 48 deelnemende teams uit alle werelddelen en miljarden kijkers. In 2022 organiseert de FIFA de 22ste editie van dit mega-evenement in het ministaatje Qatar. Alleen al het feit dat Qatar het gastland is, geeft aan dat het WK allesbehalve een puur sportief spektakel is.

Er zijn drie redenen om specifiek op het WK te focussen. De eerste is persoonlijk: het WK fascineert me mateloos. Ik volg bijna alle wedstrijden, kijk de mooiste en raarste momenten nog een keer terug, en verlies een voetbalpool van vrienden die helemaal niet van sport houden. Er zijn flarden van wed-

strijden die me altijd zullen bijblijven. Van 1998 herinner ik me niet veel, zelfs niet die ene goal van Dennis Bergkamp, maar gek genoeg wel dat mijn vader tijdens een wedstrijd klaagde dat ‘Wim Jonk speelt als een krant’. In 2014 stond ik met vrienden op het Museumplein, waar iedereen pessimistisch was tót die prachtige zweefduik van Robin van Persie. Het voelt allemaal extra bijzonder omdat het toernooi maar één keer in de vier jaar plaatsvindt. Vroeger volgde ik vooral het Nederlands elftal, maar tegenwoordig probeer ik zelfs de meest obscure kwalificatiewedstrijden bij te houden.

De tweede reden is dat de rest van de wereld het WK ook ontzettend leuk blijkt te vinden. In die vier weken in juni-juli (of november-december, als het per se moet) zitten ongelofelijk veel mensen in kroegen en huiskamers op hetzelfde moment naar dezelfde beelden te kijken als ik. Volgens cijfers van de FIFA keken in totaal maar liefst 3,5 miljard mensen naar het WK van 2018. Dat is meer dan de helft van de wereldbevolking boven de vier jaar oud. De finale tussen Frankrijk en Kroatië trok 1,1 miljard kijkers. Kranten, tijdschriften, tv-zenders en social media kunnen er niet omheen en worden vier weken lang gedomineerd door wat er op dat ene veld gebeurt. Volgens voetbalhistoricus David Goldblatt is er niets wat de mensheid zo massaal en zo gelijktijdig beleeft als een WK-duel.

Daarmee komen we bij de derde en belangrijkste reden om in het WK te duiken: doordat de halve wereld ernaar kijkt, is het veel meer dan een sporttoernooi. Het is een magneet voor geld, prestige, nationale identiteit, politieke belangen, media-aandacht, nog meer geld en nog meer politieke belangen. Daardoor barst de WK-geschiedenis van de verhalen waarin politiek en voetbal elkaar kruisen.

Dit zijn enkele recente voorbeelden uit de kwalificatiecyclus voor het WK van 2022, en dan alleen nog maar uit het continent Azië:

- Veel inwoners van Hongkong verzetten zich hevig tegen de Chinese overheersing van hun stad. Het voetbalstadion is een van de terreinen waarop ze hun ongenoegen uiten. Dat gebeurde bijvoorbeeld in september 2019, rond de kwalificatiewedstrijd tegen Iran. Tijdens het spelen van het Chinese volkslied gingen ze met hun rug naar het veld staan, floten ze door het lied heen en staken ze hun middelvinger op. Daarna riepen ze in spreekkoren op tot vrijheid en onafhankelijkheid. De FIFA bestrafte de voetbalbond van Hongkong met een forse boete.
- In Iran botste voetbal op vrouwenrechten. In het streng islamitische land mogen normaal gesproken alleen mannen naar het voetbalstadion, maar in november 2019 werden bij hoge uitzondering drieduizend vrouwen binnengelaten voor de kwalificatiewedstrijd tegen Cambodja. De wedstrijd eindigde in 13-0 voor Iran, waarmee de Iraanse spelers aantoonde dat mannen beter hun best gaan doen als er vrouwen op de tribune zitten. Helaas leidde dit niet tot structurele verbeteringen. In maart 2022 probeerden vrouwen weer een wedstrijd van het nationale elftal bij te wonen, maar dit keer werden ze met pepperspray tegengehouden door de politie.
- Een kwalificatieduel tussen Libanon en Syrië in maart 2022 moest meerdere keren worden onderbroken vanwege supportersgeweld. In Libanon wonen veel Syrische vluchtelingen, waardoor de spanningen misschien iets hoger opliepen dan bij andere wedstrijden. Fans van de twee teams bekogelden elkaar (en spelers) binnen en buiten het stadion met flessen en stenen.

VAN MONTEVIDEO NAAR DOHA

Over elk wereldkampioenschap zijn dit soort verhalen te vinden. In dit boek richt ik me op elf belangrijke periodes in de

geschiedenis en de WK's die daar op een bepaalde manier aan verbonden waren, van de bids en de kwalificatiewedstrijden tot en met de finale. Daarbij kijk ik naar allerlei verschillende verbindingen tussen voetbal en politiek, zoals propaganda, protesten, diplomatie en nationale identiteit. Het eerste deel gaat over de Grote Depressie en het WK van 1930, gevolgd door de Tweede Wereldoorlog en de wederopbouw. Vervolgens behandel ik de dekolonisatie en een reeks internationale conflicten: de Voetbaloorlog, de Koude Oorlog en de Falklandoorlog. Daarna komen twee interne conflicten voorbij: de drugsoorlog in Colombia en de Ivoriaanse Burgeroorlog. De laatste delen gaan over de multiculturele samenleving en de globalisering.

Al deze periodes hebben op verschillende manieren hun sporen achtergelaten op een of meerdere WK's. In sommige gevallen was dat een toevallige samenloop van omstandigheden, bijvoorbeeld omdat een oorlog precies samenviel met een WK. Maar we zullen zien dat het voetbal ook vaak als politiek instrument werd gebruikt door dictators, democraten, drugsbarons en rebellen. Daarmee hoopten ze het volk, dat zich sterk identificeerde met het nationale elftal, voor zich te winnen.

GROTE DEPRESSIE

WK 1930

Gelukkig hebben we de foto's nog

Welkom in het Voetbalmuseum. Hier, midden in de Uruguaanse hoofdstad Montevideo, vind je een enorme verzameling artefacten uit de tijd dat voetbal nog in zwart-wit werd gespeeld. Posters, vlaggen, vaantjes, en natuurlijk een klassieke leren bal met veters. Een replica van de WK-trofee, vitrines vol verkleurde foto's van elftallen die hun laatste wedstrijd allang hebben gespeeld.

Het Museo del Fútbol bezit ook een gigantisch museumstuk dat veel groter is dan het museum zelf. Open de klapdeuren, loop de trap op en ga op een van de duizenden stoeltjes zitten. Kijk uit over de enorme tribunes en probeer je voor te stellen hoe honderdduizend mannen met hoeden hun elftal toeschreeuwen. Dit is het Estadio Centenario, een van de meest legendarische stadions ter wereld. Hier werd in 1930 het eerste WK voetbal gespeeld.

Het is maar goed dat er foto's (en een stadion) zijn overgebleven uit die lang vervlogen tijd. Er is namelijk niet veel bewegend beeld van het WK van 1930 en er waren maar weinig Europese journalisten in Uruguay om verslag te doen van het toernooi. Dat heeft geleid tot allerlei indianenverhalen die moeilijk te checken zijn. Gelukkig zijn er historici die zich hebben vastgebeten in dit onderwerp. Door gebruik te maken van primaire bronnen, zoals krantenartikelen en dagboeken uit die tijd, proberen zij feit en fictie van elkaar te scheiden.

EEN EEUW GELEDEN

Het besluit om een wereldkampioenschap te organiseren werd genomen op de Mauritskade in Amsterdam, rondom de Olympische Spelen van 1928. Aan de Spelen mochten alleen amateurs meedoen, maar het voetbal was in de jaren twintig al een stuk verder geprofessionaliseerd dan andere sporten. De FIFA vond het (terecht) oneerlijk dat professionals niet de kans kregen om mee te doen aan wedstrijden op het hoogste podium. En zo ontstond het idee om dan maar zelf het hoogste podium te creëren.

Waarom vond het eerste WK plaats in Uruguay? Waarom in zo'n klein, relatief onbekend land, ver weg van Europa? De FIFA had genoeg andere landen om uit te kiezen: onder meer Italië, Hongarije en Spanje hadden zich kandidaat gesteld. Maar Uruguay had, als olympisch kampioen voetbal in 1924 en 1928, een voorrangspositie. Bovendien bood de regering in Montevideo aan om de reis- en verblijfkosten van alle deelnemende landen te vergoeden, en dat gaf waarschijnlijk de doorslag.

Voor Uruguay was het organiseren van het WK een zaak van nationale trots. Britse zeelui hadden het voetbal in de negentiende eeuw naar de haven van Montevideo gebracht, en van daaruit was het spelletje uitgegroeid tot de populairste volkssport. Geleidelijk werd voetbal zelfs onderdeel van de Uruguaayaanse ziel. Het kleine land ontstond min of meer als bufferstaat tussen Brazilië en Argentinië en had niet echt een uitgesproken identiteit. Geen samba, geen tango, geen grote natuurwonderen of wereldberoemde bouwwerken. Maar wel een van de beste voetbalteams ter wereld.

Op de Olympische Spelen van Parijs (1924) en Amsterdam (1928) kon het Uruguaayaanse voetbalteam zichzelf aan de wereld presenteren. Europese toeschouwers kwamen massaal kijken naar een land waar ze nog nooit van hadden gehoord, en ze geloofden hun ogen niet. Ze zagen elegante, behendige voetballers zoals José Andrade, voor veel mensen de eerste zwarte

voetballer die ze ooit zagen. Het onbekende Uruguay oogstte gouden medailles en veel bewondering. Schrijver Eduardo Galeano concludeerde: 'Het hemelsblauwe shirt was het bewijs van het bestaan van deze natie. Voetbal haalde dit kleine land uit de schaduw van de universele anonimiteit.'

Uiteraard wilde het gastland zich van zijn beste kant laten zien. Het land vierde in 1930 zijn honderdjarig bestaan, en het organiseren van het wereldkampioenschap zou een mooi eeuwfeest zijn. Speciaal voor het WK werd het Estadio Centenario uit de grond gestampt, met tachtig- tot honderduizend plaatsen een van de grootste stadions van dat moment. Een slanke, witte toren van honderd meter hoog steeg op uit een van de tribunes. Een kunstenaar ontwierp een schitterende WK-poster in de destijds hippe kunststijl art deco. De organisatoren wilden Uruguay neerzetten als een modern, welvarend en vooruitstrevend land dat zich in alle opzichten kon meten met Europa.

DE CRASH

Terwijl Uruguay het bier alvast koud zette, meldden steeds meer landen zich af voor het feestje. Bijna alle grote Europese voetballanden lieten verstek gaan. Ook dat had vooral met geld te maken. Veel spelers, zowel de profs als de amateurs, konden het zich niet veroorloven om hun werkgever drie maanden achter te laten. De regering in Montevideo vergoedde dan wel reis- en verblijfkosten, maar niet de salarissen. Ook werden de kosten van maximaal zeventien mensen per delegatie vergoed.

De geldzorgen werden verergerd door de economische ontwikkelingen. In oktober 1929 ontstond er paniek op de beurs van Wall Street. Beleggers verkochten massaal hun aandelen, die in één klap waardeloos werden, waardoor miljarden aan investeringen en leningen verdampten. Honderden banken gingen failliet en de werkloosheid explodeerde. De Amerikaanse crisis waaide over naar Europa, en daarna naar de rest van

de wereld. De Grote Depressie raasde jarenlang als een virus over de wereldeconomie. In de jaren dertig zouden fascistische partijen profiteren van de resulterende armoede, werkloosheid en onvrede.

RETOURTJE BOEKAREST-MONTEVIDEO

Uiteindelijk waagden slechts vier Europese landen de oversteek. Frankrijk, België, Roemenië en Joegoslavië zetten hun koffers klaar voor vertrek naar Montevideo. Maar hoe bereikt een voetbalelftal in 1930 eigenlijk een land aan de andere kant van de wereld? Commerciële trans-Atlantische vluchten bestonden nog niet. Het bouwen van een brug tussen Lissabon en de Amazone is bij mijn weten nooit overwogen. Dan blijft er maar één vervoermiddel over: de boot.

Voorals Roemenië moest van ver komen. De afstand tussen Boekarest en Montevideo bedraagt 12.087 kilometer, maar in 1930 voelde het waarschijnlijk als het dubbele. De heenreis zou bijna drie weken duren, gevolgd door een paar weken voetbal, en dan de omgekeerde weg terug. Een aantal spelers werkte bij een olieraffinaderij die resoluut weigerde om werknemers drie maanden vrij te geven voor een obscuur toernooi 12.087 kilometer verderop. Pas na zware druk van hogerhand kregen ze toch nog (onbetaald) verlof. Naar verluidt bemoeide zelfs de Roemeense koning Carol II zich ermee, door te dreigen dat hij de hele tent zou sluiten als het oliebedrijf niet meewerkte. Hier is enige voorzichtigheid geboden, want over de rol van die koning bestaan de wildste verhalen. De FIFA claimt op haar website zelfs dat hij meereisde naar Uruguay, maar dat is onmogelijk – het staat vast dat hij voor en tijdens het WK in Boekarest verbleef.

Toen het hele team eenmaal bij elkaar was, kon de reis van het Roemeense WK-gezelschap beginnen. Na een oncomfortabele treinreis arriveerde het team in Genua, waar ze op het cruise-

schip Conte Verde stapten. Het gigantische schip was voor die tijd heel luxe, met onder meer een balzaal, een zwembad, een orkest en een uitgebreid buffet. Onderweg kregen de Roemenen gezelschap van het Franse team en FIFA-voorzitter Jules Rimet, die de WK-trofee vervoerde in een koffertje. Vervolgens werd in Barcelona de selectie van België opgepikt. Zo werd de Conte Verde een soort moederschip van het WK. De teams bereidden zich aan boord zo goed mogelijk voor op het toernooi, maar op een drijvend oppervlak is dat nog niet zo makkelijk. Ze renden rondjes op het dek, moesten vaak touwtjespringen, en er zijn foto's van Franse spelers die over stoelen heen springen. Trainingen met bal waren bijna onmogelijk. Het schijnt dat de Roemeen László Raffinsky een keer een bal overboord schoot en er bijna achteraan dook.

Na een reis van meer dan twee weken waggelden de passagiers in Montevideo de loopbrug af. Daar werden ze hartelijk ontvangen door de Uruguayaanse bevolking, maar ook door de kou van de Zuid-Amerikaanse winter. Veel spelers waren onderweg zeeziek geworden. Anderen hadden zich iets te enthousiast op het buffet gestort en kampten nu met overgewicht.

Rond die tijd arriveerden ook de selecties van de Verenigde Staten en Mexico in Montevideo. Net als de Europeanen hadden ze een lange reis achter de rug. De Mexicanen waren al meer dan drie weken onderweg, want die moesten eerst van hun eigen land naar New Jersey om van daaruit weer naar het zuiden te varen.

AMATEURS

Toen het WK dan eindelijk kon beginnen, bleek dat de voorbereiding in Uruguay al net zo wankel was verlopen. In het Estadio Centenario had een vlaggenparade moeten plaatsvinden om het WK officieel te openen. Probleempje: het stadion was nog niet af. Door zware regenval had de bouw vertraging opge-

lopen. Voor de eerste wedstrijden moest de organisatie daarom uitwijken naar twee andere, veel kleinere stadions in Montevideo. In het Estadio Pocitos waren ongeveer vierduizend mensen getuige van het allereerste WK-doelpunt ooit, op naam van de Fransman Lucien Laurent.

De bouw van het Centenario werd haastig afgerond, zodat de vlaggenparade een paar dagen na de eerste wedstrijden alsnog kon plaatsvinden. In de tussentijd waren Brazilië, Bolivia, Paraguay en België al uitgeschakeld. Toch liepen ze met hun vlag door het stadion, om mee te doen aan de openingsceremonie van het toernooi dat voor hen al afgelopen was. Het niveau van de arbitrage lag ook niet al te hoog. De bondscoach van Roemenië fungeerde twee keer als grensrechter en de bondscoach van Bolivia werd ingezet als scheidsrechter. Verder moest Brazilië-Bolivia worden stilgelegd omdat beide elftallen in witte shirts speelden die bijna niet van elkaar te onderscheiden waren. Uitshirts bestonden nog niet, en dus moesten de Bolivianen lokaal wat tenues lenen.

Ondanks het chaotische verloop van het toernooi stroomde het publiek massaal toe. Bij wedstrijden van het thuisland was er in het Centenario lang niet genoeg plek voor alle geïnteresseerden. De Belgische scheidsrechter John Langenus floot Uruguay-Peru, en zag het volgende gebeuren: ‘De politie werkte met de matrak [wapenstok]. Kregen er tien slagen, honderden bood dat gelegenheid om binnen te lopen – en de meesten nog zonder te betalen.’

Niet alleen de wedstrijden van Uruguay werden druk bezocht, ook bij wedstrijden van Argentinië liep het stadion vol. De twee buurlanden kenden een bittere rivaliteit. Op de Olympische Spelen van 1928 hadden ze fel gestreden om de gouden medaille en daarvoor hadden ze elkaar vaak getroffen op het Zuid-Amerikaanse kampioenschap. Rondom die wedstrijden braken er regelmatig gevechten uit tussen supporters, spelers en ordetroepen.

Bij de groepswedstrijd tussen Argentinië en Frankrijk bleek wel hoe hoog de gemoederen konden oplopen. De scheidsrechter floot al na 84 minuten voor het einde van de wedstrijd, bij een 1-0-voorsprong voor Argentinië. Verontwaardigde toeschouwers bestormden het veld en moesten door politie te paard worden verdreven. Daarna werd de wedstrijd nog wel uitgespeeld, maar werd er niet meer gescoord. Na het laatste fluitsignaal werden Franse spelers door Uruguayaanse fans op de schouders genomen. De Argentijnse spelers, daarentegen, werden bekogeld met stenen. Hun bus moest worden geëscorteerd door de politie en hun hotel werd 24 uur per dag bewaakt.

1600 REVOLVERS

Uitgerekend de twee aartsrivalen drongen door tot de finale. Om erbij te kunnen zijn probeerden duizenden Argentijnen de Rio de la Plata over te steken, de brede riviermonding die tussen Buenos Aires en Montevideo ligt. Volgens de eerdergenoemde scheidsrechter John Langenus stonden er in Buenos Aires duizenden mensen op de kade te zingen, met vlaggen te zwaaien en vuurwerk af te steken. Niet iedereen kon een plek krijgen, want er waren niet genoeg boten om alle fans naar de overkant te vervoeren. Bovendien liepen sommige schepen in de dichte mist vertraging op, waardoor een deel van de fans te laat arriveerde voor de wedstrijd.

Op de dag van de finale was Montevideo volledig in de ban van de wedstrijd. Winkels en kantoren waren gesloten, de verkoop van alcohol was verboden. Tienduizenden supporters met en zonder toegangskaartje liepen kriskras door de stad. Het Centenario ging 's ochtends al open en stroomde langzaam vol. Het wk leefde onder alle lagen van de bevolking, van straatarme arbeiders tot de middenklasse en belangrijke politici. Vijftig parlementsleden namen plaats in de bovenste ring van het stadion, net als de Uruguayaanse president Juan Campisteguy. Ze

wilden maar al te graag met ‘hun’ wк worden geassocieerd.

De organisatie moest flink aan de bak om de eindstrijd veilig te laten verlopen. ‘Buiten het stadion zorgde het leger – bajonet op ’t geweer – voor de orde en binnen was het de politie,’ aldus scheidsrechter Langenus. De Belg kreeg de zware taak om de wк-finale te fluiten. Zelfs hij werd bij binnenkomst gefouilleerd. Die strenge veiligheidsmaatregelen bleken geen overbodige luxe. *Der Spiegel* weet te melden dat er voor aanvang van de finale 1600 revolvers werden ingenomen. Volgens de Spaanse krant *La Voz* nam de Uruguayaanse politie in totaal vijfduizend revolvers en steekwapens in beslag van Argentijnse fans die het land binnenkwamen. Die getallen zijn moeilijk te verifiëren (en moeilijk te geloven), maar laten we het erop houden dat de fans genoeg wapens bij zich hadden om een klein aantal banken te beroven.

De Uruguayaanse en Argentijnse volksliederen schalden door het stadion, en om 14.15 uur werd de eerste aftrap van de eerste wк-finale genomen. De filmbeelden die bewaard zijn gebleven voeren je in schokkerige grijstinten terug naar een andere tijd. In het Centenario zaten zeventig- tot honderdduizend fanatiekelingen, zo te zien vooral mannen. Velen van hen droegen een stropdas en een hoed. Fotografen stonden vlak bij de achterlijn en liepen soms zelfs een stukje het veld in. Beide keepers droegen een platte pet.

Door het gebrek aan kleur is op de beelden moeilijk te zien welke speler bij welk elftal hoort. Maar de statistieken vertellen een duidelijk verhaal: Uruguay maakte de openingstreffer, waarna Argentinië sterker werd en twee keer scoorde. Na rust stelde de thuisploeg orde op zaken. Al snel viel de gelijkmaker, gevolgd door de 3-2 in de 68ste minuut. Kort voor het einde werd het ook nog 4-2. Die laatste goal werd gemaakt door Héctor Castro, bijgenaamd ‘El Manco’, omdat hij op jonge leeftijd zijn rechteronderarm had verloren bij een zaagongeluk.

Zo werd Uruguay het eerste land dat zich wereldkampioen

voetbal mocht noemen. Na het laatste fluitsignaal van Lange-
nus stroomden honderden mensen het veld op. De winnaars
werden op de schouders gehesen. De wedstrijd was gelukkig
zonder noemenswaardige incidenten verlopen. Een aantal Ar-
gentijnen, met name aanvoerder Luis Monti, had in de aanloop
naar de finale serieuze doodsbedreigingen ontvangen. Mis-
schien hadden de Argentijnen zich daarom in de tweede helft
een beetje ingehouden.

BOUWSTENEN

Die bedreigingen passen wel in het algemene beeld van dit WK,
dat in Zuid-Amerika extreem serieus werd genomen. Wat dat
betreft was deze eerste editie een voorbode van de toernooien
die zouden volgen. In de *Liverpool Echo* schreef een verslag-
gever dat de stemming rond de finale hem herinnerde aan het
einde van de Eerste Wereldoorlog: 'Jullie kunnen je niet voor-
stellen hoe de mensen hier zijn. Voor hen is het een zaak van
leven of dood.' Na de verloren finale braken er in Buenos Aires
relletjes uit waarbij het Uruguayaanse consulaat met stenen
werd bekogeld. De woedende menigte belaagde ook een vrouw
met een Uruguayaanse vlag. De maatschappelijke impact van
het WK was in Uruguay en Argentinië dus vrij groot, ondanks
het feit dat het pas de eerste editie was en dat het toernooi zo
chaotisch verliep.

Die impact was mede te danken aan de opkomst van de mas-
samedia. Tijdens het toernooi ontstonden er in onder meer
Buenos Aires, Santiago en Lima bijvoorbeeld een soort fanparks.
Vele duizenden mensen verzamelden zich rond de hoofdkan-
toren van kranten die verslagen van wedstrijden overbrachten
via luidsprekers. Ook brachten Zuid-Amerikaanse kranten en
tijdschriften het toernooi volop in beeld met pagina's vol inter-
views, foto's en analyses.

Ondanks de verhitte toestanden in Zuid-Amerika werd er in